

MAGYAR IZRAEL

AZ ORSZÁGOS RABBIEGYESÜLET KÖZLÖNYE.

Szerkeszti **Dr. NEUMANN EDE.**

Megjelenik július és augusztus kivételével havonként egyszer.

Előfizetési ára évi 6 korona. Az egyesület tagjai a tagsági díj fejében kapják. A kéziratok és előfizetési díjak a szerkesztőhöz küldendők.

Jogos kívánalmak.

II.

A ki elfogulatlanul szemléli hitközségeink állapotait és tárgyilagosan ítéli meg azokat a visszasságokat, a melyeknek nap-nap után tanui vagyunk, a ki nemcsak a sértő hangossággal kifejezésre jutó és az egész gyülekezetet felverő diszharmoniót, hanem azokat a lappangó ellentéteket is fájlalja, a melyek hitközségeink világi vezérférfiai és papjai között sok helyütt tagadhatatlanul megvannak, a kinek lelkét bántja az a sajnos jelenség, hogy azok, a kikre gyülekezeteink gondjai vannak bizva, nem karöltve haladnak egy és ugyanazon az uton, hanem külön-külön, gyakran duzzogva, egymást hátráltatva és a közös cél elérésében gátolva, kell, hogy módot keressen azoknak a képtelen viszonyoknak megszüntetésére, a melyeknek tarthatatlanságát mindnyájan ismerjük.

Szilárd meggyőződésünk, hogy gyökeres javulás következne be, ha előljárók és papok között szorosabb kötelék fűződne azáltal, hogy a rabbik is kivennék részüket az előljároság tevékenységéből és abban a munkakörben is érvényesülnének, a mely eddig el volt zárva előttük. Megszűnnék a versengés, elnémulnának a félreértések, a féltékenykedést vállvetett buzgóság és összhangzatos működés váltaná fel.

Az pedig ne aggaszson senkit, hogy ebből a papi tekintély emelkedése, a papi „hatalom“ tulsulyra vergődése származhatnék. Vajjon csorbát szenvedne-e hitközségeink világi képviselőinek méltósága, ha a papi tekintélynek ez a sok szempontból óhajtandó gyarapodása csakugyan bekövetkeznék? Hát oly ingatag alapon épült fel ez a méltóság? Es nem növelné-e a hitközségi vezetőség intézkedéseinek erkölcsi súlyát, ha a gyülekezet tudná, hogy azokban a lelkésznek, mint a hitélet hivatott örének és a hivek pártok felett álló képviselőjének is van része, annak, a ki a leglelkesebbeknél is melegebben óhajlja, hogy virágzás, lendület és mindenek előtt béke és egyetértés legyen gyülekezetében. Nem a rabbi, hanem a hitközség érdeke követeli, hogy a „lelki vezér“ tagja legyen annak a testületnek, a mely,

midőn a hitközség anyagi ügyeit igazgatja, lelkieken is intézkedik, a szellemi életét is irányítja, a legfontosabb vallási érdekekre üdvös vagy káros befolyást gyakorolhat.

Reméljük, hogy ennek az elismerése utat fog törni magának az oly körökbe is, a melyekben még mindig fenn hirdetik, hogy a papi befolyásnak gyarapodása, a papi tekintélynek emelkedése veszélyt jelent a felekezetre nézve, a melyekben fáznak attól a gondolattól, hogy a rabbi oly pozícióba jusson gyülekezetében, mint lelkész társa a protestáns hitközségekben. Nem hatalmat, nem kiváltságokat kérünk, teljesen mentek vagyunk minden hierarchikus hajlamtól, de igényt tartunk lelkeszi jogaink elismerésére, azt kívánjuk, hogy szűnjék meg az a sértő mellőzés, az a megszegyenítő lefokozás, a melynek eddig részesei voltunk. Elvégre a rabbi készsége nem kisebb más felekezetek papjaiénál, a mi munkák nem képvisel csekélyebb értéket, mint azoké, a kik más oltároknál teljesítik szolgálatukat, műveltségünk foka nem alacsonyabb, mint gyülekezeteink világi vezérferfiaié, égbe kiáltó igazságtalanság holmi jelszók vagy rég megszűnt állapotok emlékei kedvéért leszoritani bennünket arról a helyről, a mely tisztségünké; a reánk bízott feladatoknál és az ezek teljesítésében tanusított hűségnél fogva megillet.

Számítunk rá, hogy a felekezeti közállapotaink javítására nyíló első alkalom a rabbikar óhajaihoz képest fogja átalakítani a most uralkodó helyzetet, hogy országos rendezésnél kellő gondoskodás fog történni arról, hogy hitközségeink ügyeinek intézésénél azok közreműködése biztosítottassék, a kik — ezt talán nem tagadja senki — a vallásos és felekezeti életnek legfontosabb tényezői. Elvárhatjuk ezt annál inkább, minthogy ez az óhaj nemcsak papjaink körében, hanem számos gyülekezetünkben is megszólal, mert *hivaink* köztudatába is átment már az a felfogás, hogy a rabbit a hitközség kormányzatában előkelő hely illeti meg és nagyon sokan vannak, a kik *meglepődve* értesülnek arról, hogy a rabbi nem *hivatalból* tagja az előjáróságnak.

A magyar rabbikarnak ezt a kívánalmát hoztuk szóba első helyen, mert szorosan összefügg lelkeszi hivatásunkkal és mert teljesítése semmiféle áldozatot nem ró sem az egyes hitközségekre, sem a felekezet egyetemére. Csak jóakaratot és rokonéризést tétel fel és úgy véljük, hogy ezekre a vallás szolgálatában kifejtett munkásságunkkal teljes mértékben rászolgáltunk.

Nagyon rosszul esik papjaink *anyagi* helyzetéről szólnunk és azokra a kívánalmakra utalnunk, a melyek azzal kapcsolatban vannak. Mirtha hivatásunk, a melylyel a legnagyobb önmegtagadás együttjár, a mely tisztán ideális céloknak áll szolgálatában, tiltakoznék az ellen, hogy anyagi érdekekkel hozakodjunk elő. És talán hallgatnánk, tovább nélkülöznénk, tovább nyomorognánk, tovább türnök szegénységünket, tovább is beérnök azzal a szűk kenyérrel, a mely osztályrészül jutott, ha az a remény békitené meg lelkünket, hogy a hűségesen végzett munka évtizedei után lesz még néhány nyugalmas napunk, a melyen súlyos gondoktól menten kipihenhetjük fáradalmainkat, ha az a rémséges gondolat nem üldözne bennünket, hogy özvegyeink és árvaink koldusok lesznek, ha behunyjuk szemünket.

A napról napra fokozódó drágaság, a pénz vásárló értékének csökkenése, a haladó kultúrával együttjáró igények szaporodása arra kényszerítette mindazokat, a kik hivataluk után élnek és a kiknek ennél fogva nincs módjukban megfeszített szorgalom, fokozott munka útján nagyobb jövedelemre szert tenni, hogy kenyéradójuktól a változott viszonyok figyelembe vételét követeljék, hogy erélyesen megsürgessék javadalmazásuknak a bekövetkezett változásoknak megfelelő felemelését. És a munkaadók nem is zárkoznak el a jogos követelések elől. Belátják, hogy csak az dolgozhatnak jó kedvvel és buzgósággal, csak az végezheti el kellően azt, a mit rábízta, a kinek lelken nem rágódik szakadatlanul az elégedetlenség, a kinek buzgóságát nem lohasztja a mostoha bánásmód miatt való elkeseredés, a kinek hűségét nem ingatja meg az anyagi gondok folytonos ostroma. Az állam egyre emeli tisztviselőinek és valamennyi alkalmazottjának fizetését, javítja a nem állami intézeteknél működő szellemi munkások anyagi helyzetét és biztos kilátás van arra, hogy azok óhajai is kielégítésre jutnak majd, a kiknek igényei nem részesültek eddig a kellő méltánylásban. Csak nekünk kelljen éhezünk, csak mi legyünk azok könyörületére utalva, a kik különben is a reájuk rótt terhek sulya alatt roskadoznak?

Protestáns paptársaink erélyesen sürgetik anyagi helyzetük javítását. Az Országos Református Lelkészegyesület utolsó választmányi ülésén hatalmas felszólalások történtek a lelkeszi fizetésrendezés ügyében. Az egyesület lánglelkű elnöke, Dr. Baltazar Dezső püspök megnyitójában kizárólag erről a kérdéstről szolt. Azt mondta a többek között: „Nem a munka és bér rideg kérdése ez a fizetésrendezés, a hogy sokan feltüntetni szeretik, a kik a jólét szférájában madártávlatból nézik s így nem látják a maga valóságában s nem érzik át a nyomort. Nem a napszámos és napszám mérlegszerű kérdése ez, mintha ideál nélküli haszontalan szolgák volnánk, a kik a bér oldalán rideg konzekvenciával keresnénk a szolgálatunk egyenlegét, hanem a családfő becsületének kérdése, a mit a feleségünk orcáján az aggodalmak barázdájáról olvasnak reánk s a mit gyermekeink nélkülözéséből a szemrehányás kiált felénk... Téves ideológiában mozognak azok, a kik a fizetésrendezés iránti törekvésnek olyan természetet tulajdonítanak, mintha az ellenkeznék a lelkeszi állás és hivatás idealizmusával s mintha alászállítaná azt az erkölcsi magaslatot, a melyen a hitért, meggyőződésért fel szokták, mert fel kell áldozni az életet is. Igénytelen nézetem szerint, ha a tanári, birói, képviselői, miniszteri fizetés nem szállítja le a tudomány, az igazság, a haza szolgálatának idealizmusát s ha az efféle fizetések rendezése iránti törekvés soha nem hozott szomszédságba a tudomány, az igazság, a haza fel- és eladásának gondolatával, akkor zofizma vagy rosszakarat nélkül nem lehet a lelkeszi fizetés rendezésére való törekvés incidenséből jól érthető célzásokat tenni ösökre és hősökre, a kik a hitért feláldozták az életüket is... Attól kezdve, hogy Lévi nemzetségének kiadták a nemzeti jövedelemből a tizedet, sohasem láttuk, hogy az Isten-szolgálat normális konzekvenciája az anyagi nyomoruság lett volna, sőt az állam ennek ellenkezőjére éppen nálunk fényes

példát adott.“ A legmesszebbmenő agitáció kifejtését határozták el és nem is fogják letenni a fegyvert mindaddig, a míg ki nem küzdik igazait. A múlt hó 24–27-ig Budapesten tartott református egyetemes konvent is erélyesen felkarolta az ügyet és hozott határozatával bebizonyította, hogy annak végleges elintézését komolyan óhajtja és elodázását nem szándékszik nyugodtan nézni. Mély sajnálattal, sőt megdöbbenéssel vette tudomásul, hogy a lelkészi fizetéseknek az egyházi I. törvénycikk 114. §-ában meghatározott módon való felemelése az 1912. évi költségvetésből is kimaradt és rámutatva arra, hogy a lelkészi karnak rossz anyagi helyzete kérelmelhetlen logikával a lelkészi pálya elnéptelenedését, a kar színvonalának esését s végeredményében a vallásos érzés és az erkölcsök lehanyaglását fogja okozni, felszólítja a közös bizottságot, hogy teljes erélylyel hasson oda, hogy a lelkészi fizetéseknek immár évek óta huzódó ügye az 1913. évben valóra legyen váltható.

A fizetés kérdése foglalkoztatja az evangélikus lelkészeket is. Egyházi közgyűléseken, lelkészi értekezleteken sürgetik annak rendezését és hangosan követelik, hogy az állam az 1848. évi XX. t. c. folyományaként oly évi dotációt biztosítson, a mennyi szükséges ahhoz, hogy a protestáns egyházak lelkészeik fizetését a kor követelményeinek megfelelőleg s ezért a középiskolai tanárok fizetéséhez hasonló mértékben saját hatáskörükben rendezhessék.

Erre az álláspontra helyezkedünk mi is. Nem becsüljük túl képességünk és végzett munkánk értékét. Nem vágyódunk világi javakra. Tisztos szegénységben akarunk élni tovább is. A ki a papi hivatásnak szenteli életét, annak eleve tisztába kell jönnie azzal, hogy munkájának csekély lesz az anyagi bére. De azt joggal elvárhatjuk, hogy nyomorognunk ne kelljen. Legsúlyosabb gondjaink megkönnyítését kérjük.

Ez idő szerint vajmi kevés azoknak a gyülekezeteknek száma, a melyek papjaiknak egyszerű polgári megélhetésre is módot nyújtanak. Elismerjük, nem hitközségeinken mulik, hogy száraz kenyérről többet nem adnak. Túl vannak terhelve és a fényezésnek bizonyos neme kapott lábra, a mely rosszul illik a szegénységhez. Cifra nyomoruság. Nagy személyzet, a tisztviselők és alkalmazottak egész serege kevés munkával és szűk kenyérrel. Nem csoda, ha a legszerényebb igényeket sem elégíthetik ki. De ezen egyhamar nem lehet változtatni. A rabbik helyzetén azonban sürgősen kell segíteni. Nyomorgásukat tovább tűrni nem szabad. A nyomor sok bajnak válhatik kútforrásává. A kit anyagi gondok emésztenek, nem élhet lelkesedéssel hivatásának. A kit hitelezők zaklatnak, nem szolgálhat ideálokat. A ki nem csak a gyülekezet vezetőségétől, hanem minden egyes hívőtől *anyagi* függésben van, nem teljesítheti feladatait azzal az *erkölcsi* függetlenséggel, a mely minden üdvös tevékenységnek, minden igazi sikernek és eredménynek alapfeltétele. A kinek minden szavánál és cselekedeténél mérlegelnie kell, hogy hitvese, hogy gyermekei nem fogják-e megfizetni árát annak, hogy kötelességét úgy teljesíti, a mint lelkiismerete parancsolja és a szent ügy követeli, a melynek szolgálatában áll, annak buzgóságát csakhamar lanyhaság, lelkesedését fásultság,

egykedvűség, közöny, nemtörődömség, bátorságát megalkuvás, alkalmazkodás, gyáva kényelem fogja felváltani. Elégedetlen, elkeseredett, sorsuk mostohaságán sopánkodó, másokra nagyon is megbocsátható irigykedéssel tekintő emberek nem tölthetik be kellően hivatásukat.

A magyar zsidó papok kvalifikációja megüti a legmagasabb mértéket. Szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy theologiai képzettség tekintetében kiemelkednek fényesen javadalmazott külföldi kartársaikon. Ne akarjuk, hogy mártirjai legyenek hivatásuknak. A kiket illet, gondoskodjanak róla, hogy tisztességesen megélhessenek. Biztosítsák számukra azt a kezdő fizetést, a melynek megállapítását a protestáns egyházak sürgetik lelkészeik számára, biztosítsák korpótlékukat, nyugdíjukat, özvegyeik és árváik ellátását.

A miniszterelnök kijelentése szerint a katolikus autonómiára vonatkozó javaslattal egyidejűleg a kongruáról és a protestáns egyházak dotálásáról szóló törvényjavaslat is elkészül az 1848: XX. t. c. 3. §-ának értelmében. Megjött ideje annak, hogy az állam rólunk is megemlékezzék és módot kell találnunk arra, hogy megadja felekezetünknek is azt a segílyt, a mely képpessé teszi majd arra, hogy papjaink nyomorát megszüntesse és a vallás szolgálatában álló egyének és intézmények inségének véget vessen.

R. Gersom házassági tilalma.

A „Magyar Izrael“ utolsó számában *Gur* aláírással érdekes cikk jelent meg „R. Gersom házassági tilalma“ cím alatt. A cikk utolsó passzusában ezt olvasom: „A pesti rabbiság azt az eljárását, hogy a polgárilag elvált nőnek, a ki újabb polgári házasságot köt, *ע"י זכ"י* adat get-et, bírálni nem akarjuk. *Bizonyára lehetővé akarja tenni neki a rituális esketést.* Kérdés, vajjon ez az expediens teljesen megfelel-e és lehet-e ezen kényszer-válólevél alapján esketni a nőt?“

Ezen idézet csak annyiban tér el az eredetitől, hogy a sarkpontot képező szavak ritkított szedéssel vannak kiemelve.

Az állítás maga rektifikációra szorul. Magam jó szántomból megteszem azt.

Gur téved. Tudomásom szerint a pesti rabbiság nem azért adat ilyen esetben get-et a nőnek, hogy lehetővé tegye a nőnek újabb rituális házasság kötését, hanem azon célból, hogy a nőnek első férje köthessen rituális házasságot. A polgárilag elvált nő, a ki új polgári házasságot köt, a nélkül, hogy első férjétől a get-levelet elfogadta volna és polgári házasságban él, megkapja a már több ízben ismertetett módon és alapon akarata nélkül is kiállított get-levelet, mihelyt érte jelentkezik és átvenni akarja, de ezt a nőt második férjével, kivel a fennálló *איסור איש איש* dacára polgári házasságban él, mi *בדח בשה וישראל* házassági kötésben nem részesíthetjük, hiszen *איסור* *לביעור*, hisz ez a zsidó házassági törvény alapelemeivel ellenkezik. A pesti rabbiság az ilyen „rituális“ házasságkötést sem elméletben, akademicen nem propagálja, sem gyakorlatban nem honosította meg. Bizony kérdés, „lehet-e

ezen kényszer-válólével alapján esketni a nőt? — Vagy talán Gur arra az esetre gondol, ha harmadszor akar a nő házasságot kötni? Valóban igen nagy és gondos előrelátás. Egészen más a pesti rabbiság intézkedésének célja. Az, hogy a fentemlített esetben, a mikor a בעל amugy is köteles feleségének, a ki köztörvényileg elvált és a rituális válást be nem várva, polgári házasságban él, get-levelet adni, ennek a férjnek megadja a lehetőséget, hogy körülményes és hosszantartó eljárások igénybevétele nélkül megköthesse újabb házasságát ברה נשה וישראל. Azt hiszem, ez kongruens a Gur összegezésében foglalt véleménynyel, meg a Dr. Schnitzer szép tanulmányának egyik tételével is (בענין הרב רר"ג מ"ה — M. Zs. Sz. הצופה בארץ הגר 1912. ápr. sz.)

Szivesen imputálnám Gurnak, hogy mikor a nőről beszél, „a ki újabb polgári házasságot köt“ — ezt a jövő időre érti, hogy t. i. kötni fog. De akkor minek is említi a polgári házasságot? Az a kritérium, a minek talán a זכ"י szempontjából még volna valami értelme, hogy fog-e házasságot kötni, nem mindig állapítható meg előre, tehát nem kritérium. Egyébként is irrelevans, fog-e a nő házasságot kötni vagy nem, ha arra az álláspontra helyezkedünk, a mit némelyek mint eszmét már fölvetettek és proponáltak és in theoria lehet is róla beszélni, hogy t. i. minden nővel szemben alkalmaztassék a szóban forgó eljárás, mihelyt köztörvényileg elvált, de vonakodik a get-levelet átvenni. Ez is álláspont. De Gur nem erről beszél, ezt nem imputálhatom neki, miután nagyon meglepő módon „három község engedélye“ mellett hajlandó „a vallásos törvényeken magát tultevő asszony“ részére, a kit kész דענא-nek minősíteni, a pesti rabbinárus előtt kiállított get-levélnél jobb válólévelet adatni, melynek alapján a „három község“ panacéája mellett elesik az ő aggodalmas kérdése, hogy vajjon lehet-e annak alapján „esketni a nőt?“ De hol hagyja akkor Gur a כשם שאסורה לבעול כך אסורה רבועל elvét?

Ha ilyen esetekre imputálja Gur a pesti rabbiságnak, hogy a get-levelet azért adatja, hogy azután a nőt második férjével megeskesse — ugy tévedésben van, ha pedig azt hiszi, hogy mi annak a nőnek adunk get-levelet akarata ellenére, a ki másodizben polgári házasságot még nem kötött, ugy ez idő szerint rosszul van informálva. A pesti rabbiságnak Gur által bírálni nem szándékoltt eljárása csak akkor van gyakorlatban, mikor a birói ítélettel elvált nő már második férjével a polgári házasságot konzumálta és a get-levél elfogadását megtagadja; célja pedig az, hogy az első férj másodizben rituális házasságot köthessen. Egyebekben Gur előző fejtegetéseit helyeslem és aláírom, főképen aláírom a cikk két utolsó mondatát.

Budapest.

Dr. Hevesi Simon.

„Gur“ tévedése főképen abból származott, hogy a bűnös asszonyt összehasonlítja az elmebajos asszonynyal. Az elmebajos asszony pedig nem képes get-et elfogadni, azért azt más által sem lehet neki adni. Az elmebetegnek csak formálításból deponálnak egy get-et, melynek azonban semmi hatálya nincsen; azért kell is „száz rabbi“ beleegyezése, hogy R. Gersom chéremjét feloldják és hogy első felesége mellé még egy másik feleséget vehessen. Persze, ha ezen get semmis és ha esetleg az elmebajos nő felgyógyul, azonnal kell új get-et iratni és neki átadni, mint azt a *נביאן אבן העזר סי' ג'* nagyon alaposan kifejtette. A mi eljárásunk távolról sem hasonlítható össze az elmebeteg asszonynál megállapított eljárással. Mi kényszer-válólevelet adatunk a bűnös nőnek, mely get teljesen érvényes és a nőt felszabadítja.

Azért nem szorulunk „száz rabbi“ engedélyére, vagy „három hitközség“ intézményére. A ki R. Gersom chéremjének forrásait ismeri, az tudja, hogy csak a kétnejűség megengedésére kell „száz rabbi“ engedélye. *A kényszer-válólevélnél azonban, a hol azt egy rabbiság szükségesnek és lehetségesnek tartja, „száz rabbi“ engedélyére nincs szükség.* „Gur“ nyelven szólva, az „ércfedezet“ ezen eljárásra a *ע"ב קנה ע"ב ורף קנה ע"ב* hol a „kényszer-válólevél“ tilalma kétszer fordul elő, de a „száz rabbi“ engedélyéről egy helyen sem szól. Az első helyen beszél ugyan „három hitközség engedélyéről,“ de nyilván csakis akkor, ha olyan eset az ismert három németországi *שום* hitközségben fordul elő, mert e három „kehila“ válólevél tekintetében együvé tartozott és a *ליקוטי מהר"ל ריש"ה גיטין* szerint e három helyen egy közös get-nél is mind a három hitközség engedélye szükséges volt. Csak nem tehető fel Rábenu Gersomról, hogy a *שום קהלות*-t az egész zsidóság központjává tette és hogy más országokban is ezen három hitközségtől kellett kényszer-válólevél átadásához engedélyt kérni. Azért nem fogadható el „Gur“ állítása, hogy R. Gersom chéremjében, mikor a kétnejűségről szól, a „három hitközség“ említésével a *שום* hitközségekre célzott volna. Itt más magyarázat nincs, mint a mit a Chaszám Szófer (*חזק אהעו סי' ד'*) ezeknek a szavaknak adott, hogy t. i. nem elég, ha egy nagyforgalmu városban véletlenül találnak három országbeli száz rabbit, hanem a férjnek legalább három hitközségbe kell fáradnia, hogy a „száz rabbi“ véleményét összegyűjtse. A tendencia ugyanis az volt, hogy az eljárást költségessé és fáradságossá kell tenni, ezáltal a férj talán eláll szándékától.

A kérdés most csak az, hogy miért választottuk mi a „kényszer-válólevél utját“ „száz rabbi“ engedélye nélkül és miért nem oldjuk fel a chérem-et száz rabbival és engedjük meg a férjnek, hogy első felesége mellé még egy másik feleséget vegyen, a get-et pedig nem *שניה לקבדה*-nak, hanem *שניה לחילכה*-nak adjuk át? Erre vonatkozólag utalok *סי' אהעו סי' א'* responsumára, a hol Rabbi Jechezkel Landau *ול* az általunk választott eljárást *מהר"ם פאדווא סי' יג'* *ונימוקי יוסף* nevében ajánlja, hogy t. i. adjunk inkább kényszer-válólevelet száz rabbi engedélye nélkül, mint hogy a kétnejűséget engedjük meg száz rabbi engedélyével.

Igy járunk el תוֹרָה-nál és olyan asszonynál, a ki eltűnt és hosszú ideig nem adott hírt magáról.

Eljártunk így egy esetben, a hol az asszony hat év előtt eltűnt. Közelfekvő akkor a feltevés, hogy nem él már, mert különben a mai postai és távirdai közlekedésnél szeretetteinek életjelt adott volna magáról. Ha pedig él még, feltehető róla, hogy rossz utra tért לעריות אפטרופוס ראיין és mindenesetre előnyére van, ha שיהיה לקבטה által elválasztjuk őt férjétől. Mérlegelve a mostani viszonyokat és az ujabbkori állami törvények teremtette helyzetet, eljárásunkat a leghelyesebbnek és legcélszerűbbnek találtuk.

Budapest

Feldmann Mózes.

A zene- és énekművészet templomainkban.

Az az általános jelenség, a mely korunkban más felekezetek templomait sem kímélte meg, a mi templomainkban is uralkodóvá lett és elpusztít minden kulturát, a mit elődeinknek bizonyos fokig sikerült fejleszteni. Ez a szomorú jelenség a dilettantizmus hatalomra jutása. A míg azonban más felekezeteknél a dilettantizmus elhatalmasodása egy már teljesen kialakult egyházi zeneművészet hanyatlását idézte elő, nálunk egy még fejlődésben levő fiatal, zsenge művészetet tett tönkre.

Kérdés, kell-e a mi templomainkban a zeneművészet? Az a tény, hogy imáink egy részét dallammal kísérjük, hogy templomainkban megvan az énekkar és egyes hitközségekben az orgona, a mellett bizonyít, hogy a zeneművészet templomainkban otthonára akadt és ha kellőleg ápoljuk, fejlődni is képes. A mai helyzet azonban ezt a fejlődést akadályozza, pedig csak fejlődésében lesz a zene imáink magasztos tartalmához méltó. Az volna a célunk, hogy azt, a mit szóval kifejezni nem tudunk, fejezzük ki buzgó lelkünkben jövő dallamma, a mely a szöveggel egyesülve, áhitattal szálljon az ég felé, hirdetve Isten dicsőségét. Sajnos azonban, a mi énekeinkben a szöveg és dallam nem alkotnak egységet, a dallam nem hogy többet fejezzen ki a szövegnél, de annak még meg sem felel, hiszen a legtöbbször nem is arra a szövegre, hanem egészen más, világi, profán szövegre íródott.

Elérkeztünk tehát egy jelentős ponthoz. Talán nincsenek most egyházi komponistáink? Vannak, de bizony ezek művészi szempontból számításba sem jöhetnek. E komponisták ugyanis kántorok, a kik nagyobbára véletlenségből lettek kántorok, véletlenségből lesznek komponisták. Eredetileg más pályákon próbálkoznak meg, miután azonban nem boldogulnak, hangjuk pedig és csekély héberismeretük van, — felcsapnak kántornak és megjelennek különböző országokban csodakántorok, nálunk világhírű énekesek képében. Ezek az analfabéta művészek természetesen nem elégszenek meg a templomias, ájtatos énekekkel, nekik ennél sokkal több kell; ők nem imádkozni akarnak, de egy csapásra meghódítani a közönséget, úgy hogy lassan-lassan mind több és több színházi vonás honosodik meg templomainkban. Komponálnak

maguknak olyan dallamot, a melylyel hangjuk nagyságát és fényét mutogathatják, természetesen közben az ima tartalma és dallama egymással mindjobban ellentétbe kerülnek. A dallam triviális, magán hordja a bélyegét annak, hogy egy teljesen kulturálatlan lélekből fakadt. A kántor készíti a karénekeket, ott, a hol orgona van, az orgonakiséretet is, mert ő hivatalból felügyelője minden a zenére vonatkozó intézkedésnek. Csak azokat az énekeket szabad a karnak és az orgonának előadni, a melyekre a kántor megadja az engedélyt és ha volnának is jobb énekeink, volnának is művész-karmestereink és orgonistáink, akkor sem lehetne a kántor kerékkötése folytán művészt produkálni. Pedig a karnagyok és orgonisták is méltók a kántorhoz és így ilyen együttessel nem várhatjuk a mi egyházi zeneművészetünk fejlődését. Hiszen tudjuk, hogy a karnagy hétköznapiakon metsző, zenei képzettsége a legjobb esetben a hangjegy ismeretéig terjed, az orgonista meg akkor válik orgonistává, a mikor állását elfoglalja. Azelőtt tanult egy kevéssé zongorázni és miután mellékjövedelem kínálkozik számára, megpróbálja, vajjon tud-e orgonálni?

Ha a zeneművészetet templomainkba bevittük, fejlesszük is, vegyük ki a dilettantizmus kezéből, a melynek a templomban semmi helye. Első sorban is gondoskodni kell képzett, zeneileg is magas intelligenciájú magyar kántorokról. Az izr. magyar tanítóképzővel kapcsolatban minél előbb fel kell állítani a kántorképző intézetet. Itt tanulnának a növendékek a liturgikus dolgokon kívül szövegezni, mestertől énekelni, tanulnának zeneelméletet és föltétlenül egy hangszert (harmonium, zongora) Az így kiképzett, művelt magyar kántorok kipusztítanák a ma uralkodó orosz dilettantizmust, tudatos munkájukkal segítenék az elcsenevezett zeneművészetet fejlődésében.

A mi a karnagy állásokat illeti, azokat nem a rituális foglalkozásokkal kell kapcsolatba hozni. Összekapcsolhatjuk a karnagságot például tanítói állásokkal (esetleg egyházi énektanítással), vagy jegyzőséggel. Nagyobb hitközségekben feltétlenül megkívánandó, hogy az illető az országos m. kir. zeneakadémiától zeneszerzői végbizonyítványt tudjon felmutatni. Az így kiképzett karnagy tudja a módját, hogyan kell kevés anyaggal sokat és művészt produkálni, a szülő meg szívesen engedi gyermekét a karénekórákra, mert tudja, hogy a művelt, intelligens karnagytól csak jót tanulhat. Ha a gyermek jól érzi magát a karénekórákon, boldog, hogy énekelhet és egy-egy karnagy felhasználja ezt a naivságot és megtanítja a kis énekeseket tudtokon kívül hangjegyekről énekelni. Sajnos, a mi templomainkban erről egyáltalán nem tudnak. Az énekeket hallás után tanítják sok helyen, pedig így nagyobb kompozíciók előadása teljesen lehetetlen és egy kisebb mű betanulása is elegendő, hogy a karnagy minden idejéből kifogyjon, közben természetesen türelmét veszítse és a jól megkínzott karénekeseket vergődésében még testi fenyegetésben is részesítse. Négy év alatt tökéletesen megtanulhatja bármely zenei hallással bíró gyermek a lapról éneklés művészetét és a négy év alatt gondoskodni lehet újabb és újabb anyagról. Sokaknak és főleg azoknak, a kik a gondos és fáradságos munkától félnek, lehetetlennek

látszik a 7—12 éves gyermekek kiképzése. Pedig ez nem lehetetlen és sem a karnagyra nem túlságosan fáradságos, sem a gyermek testi és szellemi fejlődésére nem hátrányos. Gyönyörű példáját látjuk a gyermekekből és felnőttekből álló vegyes karoknak a leipzig-i Thomas-templom kórusában. Az így kiképzett karral nagyobb, művészi értékkel bíró kompozíciókat adhatunk elő, emeljük az ájtatosságot, kiüzzük a banális, nem Isten-házába való énekeket a templomból. Hány tehetséget fedezhetne fel a képzett karnagy a karénekesek között, hiszen tudjuk, nagy zeneszerzőink jó része pályafutását más felekezeteknél márős idők óta meglevő ilyen kórusokban kezdte.

Ha elérjük, hogy művelt és szakképzett kántoraink, karvezéreink és organistáink lesznek, megváltozik a helyzet magától; elpusztul a dilettantizmus és győzedelmeskedik a komoly zsidó művészet. A ki ismeri a mi multunkat, tudja, hogy mi lett a ghattóból kiszabadult agyonsanyargatott zsidóságból, úgy tudományos, mint művészi téren. Sejtethjük, hogy mi lenne a zsidó templomi zeneművészetből, ha azt a ghattóból kiszabadítanók.

Ez legyen tehát törekvéseink eredménye.

Hogy minő módon és istentiszteletünk mely részeiben érvényesüljön a zene- és énekművészet, azt a következő cikkben fogom kifejteni.

Ujpest.

Moor Károly.

*

Már több ízben szóltunk azokról a türhetetlen állapotokról, a melyek különösen a vidéki hitközségek templomaiban uralkodnak. Szinte hihetetlen, hogy énekeseink hogyan bánnak el legszentebb, legklasszikusabb imáinkkal és liturgiánk többi alkotórészeivel. Azok tartalmával nem törődve, visszaélve a közönség tudatlanságával, melódiákat visznek be az istentiszteletbe, a melyek mindenhová, csak oda nem valók. A miben más szempontból igen nagy bajt látunk, hogy t. i. hiveink nagy része az imák nyelvét nem érti, azt valóságos szerencsének kell tekintenünk. Ha értenék és tudatára jönnének annak, hogy a dallam mily kevésbé felel meg a szövegnek, megszöknének zsinagógáinkból. A hagyományos melódiákat minden kegyelet és művészi érzék nélkül kidobják; gúnyt űzve a szöveg tartalmából, irgalmatlanul összekaszabolják azt; kiemelnek szavakat, a melyeken nincs hangsúly, azokat pedig elnyelik, a melyeken nyomaték van; törvényeket, szabályokat tartalmazó idézeteket úgy adnak elő, mintha a legfenségesebb zsoltárok volnának; a nyelvtan törvényeit figyelmen kívül hagyják; folyton változtatják, „gazdagítják a műsort, a repertoárt,” hogy a közönséget gyönyörködtessék, szórakoztassák. Ez ellen nem lehet elég gyakran tiltakozni. Ezen változtatni kell. Kivánjuk, követeljük ezt, mert nem nézhetjük egykedvűen a templom profanálását és mert az éneknek és zenének nagy értékét és jelentőségét az istentiszteletben nemcsak elismerjük, hanem az áhitat szolgálatában érvényesíteni is óhajtjuk.

Ezuttal nem terjeszkedünk ki részletekre. De megemlítjük, hogy az orthodoxia körében is megszólal már az istentisztelet ez irányban való javításának óhaja. A német orthodoxia főlapja: *Der Israelit. Ein Centralorgan für das orthodoxe Judentum*, a legszélsőségesebb német „törvényhűség” és

egyszersmind a magyar orthodoxiának is organuma f. é. február hó 22-én megjelent számában egy levelet közöl, mely a többek között a következőket tartalmazza :

Meines Erachtens soll der Gesang in unseren Synagogen nicht Selbstzweck sein, sondern er soll den Gemeindemitgliedern Anregung geben, er soll sozusagen den Ton angeben, nach dem die *Gemeinde* diejenigen Sätze singt, für die diese Art nun einmal jetzt üblich ist; jedenfalls aber — und das erscheint mir das wichtigste — muss er dafür sorgen, dass die Gemeinde nichts versäumt, dass sie nicht den Chor als ihren Stellvertreter erachte, der an ihrer Stelle die Wechselgesänge mit dem Chasan ausführe. Dazu gehört vor allen Dingen, dass der Chor darauf verzichte „Boruch hu“ und „Omen“ zu singen, und ferner, dass alle seine Melodien fasslich und leicht sangbar, also einstimmig seien.

Unsere Chordirigenten, die diese Stelle ja nur im Ehrenamte bekleiden, sollten sich davor hüten, schwere und mehrstimmige Kompositionen einzuüben, sie sollten nicht, wie ich einmal mit Entsetzen hörte, einem Knaben ein Solo einstudieren, das augenscheinlich für eine Sopranstimme — also für eine Sängerin — komponiert war, und sie sollten sich vor Augen halten, dass sie der Gemeinde nur den Weg zu weisen und diese zum Gemeindegesang heranzubilden hätten.

Leider hören wir statt dessen häufig ganze Aufführungen schwierigster Art, die nicht nur die Gemeinde mundtot machen, oder wie ich mich dessen aus einer Berliner Gemeindesynagoge erinnere, ihren Protest hervorrufen, wonach dann ein und derselbe Text zweimal gesagt wird (erst die Gemeinde, dann der Chor), sondern die auch bei mangelhafter Besetzung mehr oder weniger misslingen, und die dann statt Befriedigung und Erhebung nur Missstimmung und unfreundliche Kritik erzeugen.

Es würde vielleicht von Nutzen sein, wenn unsere Chasanim und Chordirigenten einmal von ihrem sachverständigen Standpunkte aus dieser Frage näher treten und sie in diesem Blatte oder der pädagogischen Beilage behandeln wollten.

A levélhez a szerkesztőség a következő megjegyzést fűzi: Wir finden diese Ausführungen höchst beachtenswert und glauben, dass zur Beurteilung der hier angeregten Fragen nicht nur Kantoren und Chordirigenten, sondern auch jüdisch empfindende Laien, vor allem aber unsere *בשרי הבראה* berufen sind. Namentlich die hie und da Eingang findende Sitte, der Gemeinde durch eine musikalische Zwangsjacke allmählich das direkt vorgeschriebene *אמן* abzugewöhnen, scheint uns sehr der Prüfung nach der halachischen Seite zu bedürfen.

Hogy a bajon segíteni kell, azzal most már a kántorok is tisztában vannak. Értjük a művelt, a hivatásuk komolyságától áthatott kántorokat A Vorstand der „Hilfskasse“ der Kantoren in Deutschland tette közzé Dr. Hochfeld berlini rabbinak predikációját, a melyben a következőket mondja: Wir verfügen heute über einen grossen Apparat, um der Tonkunst bei der Er-

üllung ihrer Aufgaben behilflich zu sein: Kantor, Chor und Orgel wetten mit einander in Wohllaut und Präzision; ein reicher Kranz von Melodien, von kundiger Hand aus den Schätzen aller Zeiten herausgehoben oder von Meistern der Gegenwart neu gesetzt, schlingt sich um unsere Gebete. Da liegt die Gefahr nahe, dass die Dienerin gelegentlich von Herrschaftsgelüsten befallen wird, dass sie ihren eigenen Wert allzusehr hervorkehrt und die Erbauung der Gemeinde vernachlässigt. Die Gemeinde aber ist und bleibt im Judentum der eigentliche Träger der Religion, und ihr zu einer lebendigen Bekräftigung der Glaubenswahrheiten zu verhelfen, dazu müssen Prediger und Musiker in gleicher Weise bereit sein. Gottesdienste dürfen sich nie auswachsen zu Konzerten, wo die Gemeinde lediglich zuhörend sich verhält, die Gemeinde muss mitsingen, und wo sie einmal schweigt, da muss die Leistung der Kunst sie so bewegen, dass sie nachher um so brausender einfällt.

Für die Berufssänger und Organisten aber ergibt sich die Pflicht, der Bedeutung ihrer Funktionen allezeit eingedenk zu sein und sich nicht durch die Regelmässigkeit der Wiederholungen zu gedankloser Ausübung herabstimmen zu lassen. Die Würde des Gegenstandes, die Würde des Ortes muss sie so in ihren Bann tun, dass jede Möglichkeit profaner Abirrung, jede Möglichkeit einer Störung ausgeschlossen erscheint (Predigt, gehalten am siebenten Tage des Pessachfestes, Berlin 1912).

Henle hamburgi kántor a Liberales Judentum, Monatsschrift für die religiösen Interessen des Judentums márciusi fűzetében az istentiszteletben alkalmazandó énekre és zenére nézve nyolc tételt állít fel. Idézzük a következőket: 4. Die traditionellen Melodien sind (so weit sie nicht, aus unlaute ren Quellen stammend, sich dem Trivialen zuneigen) in erster Linie bei allen Gesängen zu berücksichtigen; sie sollen aber in einer dem musikalischen Empfinden unserer Zeit entsprechenden Form dargeboten werden. 5. Für solche Gebete, für welche traditionelle Melodien nicht vorhanden oder nicht verwendbar sind, sollen in erster Linie Kompositionen gewählt werden, welche für die Synagoge bestimmt worden sind. Das schliesst aber nicht aus, dass Meisterwerke der Tonkunst mit deutscher Textunterlage (Psalmen, Motetten u. dgl.) mit erhebender Wirkung auch in der Synagoge vorgetragen werden können. 6. Dem Gemeindegesang ist neben dem mehrstimmigen Chorgesang (dieser aber nur dort, wo ein einwandfreier Chor zur Verfügung steht) ein breiter Raum im Gottesdienste an geeigneten Stellen einzuräumen. Die Melodien für den Gemeindegesang müssen in ihrer Sangbarkeit einem Gemeindegesang entsprechen. Der „rhythmische“ Choralgesang (nicht der sogen. evangelische) ist dabei zu empfehlen. 7. Die Zusammenstellung von Kompositionen für einen Gottesdienst soll nicht potpourriartig sein; es soll eine stilvolle und stilreine Zusammenstellung der Gesänge, insbesondere bei zusammenhängenden Gebetstücken (Aus- und Einheben, Kedescho usw.) obwalten. Das gilt insbesondere auch für die Verbindung des kantoralen Gebetsvortrags mit dem Gemeinde- oder Chorgesang. 8. Nur das Beste (nicht das Schwierige) kann gut genug sein für unseren Gottesdienst.

Feljegyezzük végezetül, hogy a római kardinális vikárius a pápa parancsára február 17 én egy hosszabb szabályzatot tett közzé, a mely a musica sacra ra vonatkozik és X. Piusnak az egyházi ének és zene tárgyában 1903. november 22-én kiadott motu propriojának praktikus kiegészítésül szolgál.

Az új szabályzat szerint az egyházi ének és zene ősi formája az, hogy a hívek valamennyien résztvesznek az énekben. Azonban egy speciális *schola cantorum* számára mégis fentartatnak egyes nehezebb melódiájú szövegrészek és ilyen schola cantorumot még a legszerényebb falusi templomokban is szervezhetnek az iskolásgyermekből a plébánosok.

Ezután három fejezet foglalkozik részletesen a hívők énekével, a scholae cantorumokkal és a templomi zenével. A szabályzat kifejti, hogy mik azok a kellékek, a melyeknél fogva az egyházi hatóság az orgonistákat és kántorokat a templomban szerepelni engedi művészi arravalóság, erkölcsös és kifogástalan élet és vallásos érzület.

Majd azt tárgyalja a szabályzat, hogy milyen képzettséghez van kötve a templomi karnagyság. Az illetőnek egy bizottság előtt ki kell mutatnia, hogy a gregorian énekhez ért, az egyházi zenében és zeneirodalomban jártas (Egyházi Közlöny XXIV. évf. 8. szám, 1912. február 23).

Egyesületi élet.

Az Országos Izr. Tanítóegyesület elnöksége e lapok szerkesztőjéhez a következő levelet intézte

„Egyesületünk közp. választmánya határozatából van szerencsénk Főtisztelendőségedet értesíteni, hogy az augusztus havi ciklusra egy 3 ágyas szobát bocsátunk a mélyen tisztelt Rabbiegyesület tagjainak rendelkezésére keszthelyi üdülőházunkban, hol a jelentkezők lakást és szigoruan betartott rituális étkezést nyernek, a Rabbistület irányában tartozó tiszteletünk kifejezéseül, önköltségi árban, személyenként 100 koronáért. A mennyiben rendez tagjaink az augusztusi ciklusnak még üresedésben levő néhány helyére május 20-áig nem jelentkeznének, akkor még egy másik 3 ágyas szobát vehetnek a t. Rabbi urak igénybe, a fenti feltételek mellett.

Teljesen díjmentesen bocsátjuk továbbá a t. Rabbiegyesület tagjai részére Pöstyénben, a hitközségi iskolahelyiségben berendezendő Tanítói Otthonban azon lakáshelyiségeket, melyekre egyesületünk tagjai, illetve azok feleségei május 20-áig nem jelentkeznének. Mindkét telepünk szabad helyeinek számáról annak idején értesíteni fogjuk Főtisztelendőségedet. Budapesten, 1912. máj. 1. Kiváló nagyrabecsiléssel: *Stern Ábrahám*, elnök. *Csukási Fülöp*, mint a Közp. intéző bizottság elnöke. *Pintér Ignác*, titkár.“

Az ORE meleg köszönettel veszi a testvéregyesület lekötőelőző elözettségét, a mely újabb bizonyítéka annak a jóleső méltányiásnak, a melyben érdemes tanítóink nagytevékenységü szövetsége törekvéseinket részesíti.

*

Boldog emlékezetű *Mehr* Miksa kartársunk elhalálózása alkalmából a 20 koronás özvegyi segílyt befizették :

Dr. Bacher Vilmos, Budapest	Neufeld Armin, Zólyom
Dr. Bernstein Béla, Nyiregyháza	Dr. Neumann Ede, Nagykanizsa
Dr. Blau Lajos, Budapest	Dr. Pap Ignác, Ujvidék
Dr. Blumgrund Naftali, Abony	Dr. Partos Sámuel, Dunaföldvár
Dr. Edelstein Bertalan, Budapest	Prerau Jakab, Orsova
Dr. Eisler Mátyás, Kolozsvár	Dr. Rosenberg Ede, Magy.-kanizsa
Feigl L. H., Gyöngyös	Rosenblüh Jenő Szászváros
Dr. Fischer Gyula, Budapest	Rosenthal Tóbiás, Bonyhád
Dr. Fischer Mihály, Zombor	Dr. Rudolfer Antal, Alsólendva
Dr. Flesch Ármin, Mohács	Dr. Sidon Adolf, Versce
Dr. Friedmann Gyula, Szentes	Dr. Sik Bernát, Károlyváros
Dr. Glück Rezső, Pakrác	Dr. Silberfeld Jakab, Aranyósmar.
Grosz Dávid, Légrád	Dr. Singer Bernát, Szabadka
Grossmann Sim., Baranyasztlőrinc	Dr. Singer Jakab, Temesvár
Heilpern Lázár, Barcs	Dr. Steinerherz Jakab, Székesfehérv.
Dr. Herzog Manó, Kaposvár	Stern Adolf, Ujszentanna
Dr. Horovitz József, Szombathely	Dr. Schnitzer Armin, Komárom
Dr. Jordán Sándor, Szatmár	Dr. Schönwald Károly, Tapolca
Dr. Kecskeméti Armin, Makó	Schwarz Ignác, Ujkécske
Dr. Kecskeméti Lipót, Nagyvárad	Schwarz Jakab, Csáktornya
Dr. Kelemen Adolf, Fogaras	Schwarz József, Gyöngyös
Dr. Klein Dezső, Nyitra	Taub Jakab, Lovasberény
Dr. Klein József, Kassa	Dr. Venetianer Lajos, Ujpest
Dr. Kriszhaber Béla, Erzsébetfalva	Dr. Weisz Mór, Budapest
Landesberg Lipót, Szeghalom	Weisz Mózes, Kapolcs
Liebermán Manó, Budapest	Dr. Wézel-Diósi Sámuel, Déva
Dr. Lövy Ferenc, Marosvásárhely	Dr. Winkler Sándor, Csabrendek

Összesen 54 tag. Ezenkívül Dr. Austerlitz Mayer, Eperjes 10 koronát és Dr. Rosenberg Fülöp, Vágújhely 25 koronát küldött. Eddig tehát befolyt 1115 (ezerszáztizenöt) korona.

Szeretettel kérjük t. kartársainkat, hogy az esedékes segílyilletéket minél előbb egyesületünk pénztárosához juttatni kegyeskedjenek.

*

Az Országos Rabbiegyesület rendes tagjainak sorába léptek : 155. Dr. Feldmann Áron (Pancsova), 156. Dr. Glück Rezső (Pakrác), 157. Dr. Pap Lajos (Brassó), 158. Dr. Pfeiffer Izsák (Sümege), 159. Dr. Spiegel Ármin (Esztergom).

KRÓNKA.

— **Ötvenéves jubileum.** Április 8-án volt ötvenedik évfordulója annak, hogy *Schwarz* Jakab csáktornyai főrabbi megkezdte lelkészi működését. Ezt a jelentős napot felhasználta a csáktornyai hitközség, hogy kiváló lelkipásztora iránt való nagybecsülésének, hálájának és ragaszkodásának meghatározó módon kifejezést adjon. A magasztos ünnepély a család kívánsá-

gára nagyobb nyilvánosság kizárásával a hitközség keretében folyt le és minden mozzanatából kicsillámlott az a meleg bensőség, a melylyel a hivek az áldásos munka közepette körükben megöszült lelkészen csüngenek. Az ünnepség alkalmából a hitközség nagytermében díszgyűlés volt, a melyen a hitközség és az abban fennálló testületek köszöntötték az ünnepeltet. *Wollák* Rezsőné annak a szeretetnek és hálának volt tolmácsa, a melylyel a nőegyesület alapítója iránt viseltetik, gyönyörű virágkelyhet és 1000 koronás alapítványról szóló oklevelet nyújtott át. A Schwarz Jakab nevét viselő alapítvány kamatait évről-évre valamely közép- vagy felsőiskolát végző csáktornyai születésű tanulónak fogják adományozni. A hitközség és Chevra Kadisa nevében *Wollák* Rezső hitközségi elnök szolt, méltatva az ünnepeltnek bokros érdemeit és 1000 koronás értékpapírt nyújtva át a figyelem jeléül. A tanuló ifjúságot *Nyiri* Samu hitoktató vezette, bensőséges szavakkal üdvözölve a rabbit, a kihez Löbl Alfonz polg. isk. tanuló is köszöntő beszédet intézett. Az ünnepelt mélyen meghatva felelt a szónokoknak. Az ünnepély második része a templomban a rendes istentisztelet keretében folyt le. A zsinagóga kapujánál a templomgondnokok a Tórával várták az előljárók kíséretében megjelenő rabbit, a kit újból *Wollák* Rezső elnök köszöntött, másodsor installálván őt és kérve Istent, hogy miként az ő kegyéből 50 éven át tiszteletet szerzett a rabbiszéknek, ajándékozza meg továbbra is testi és szellemi erővel, hogy ezentul is disze legyen ennek a széknek. Majd elhangzott az ünnepi zsoltár és utána az áldás, a melyet a frigyláda előtt a jubiláns mondott, hálásan emlékezve meg a nagy napról és hiveinek szeretetéről. A rabbi szózatához a *Katz* Lipót kántortól előadott héber áldás kapcsolódott, ezt pedig Dr. Schwarz Mór győri főrabbi, az ünnepelt fiának ünnepi beszéde követte, a melyben az édes atyján rajongó szeretettel csüngő fiu hódolata egybeolvadt a lelkipásztorukat ünneplő hivek szeretetének kifejezésével. A mély hatású beszéd ugyanabból a textusból indult ki, a mely egy félszázad előtt a jubiláns székfoglalójának alapigéje volt. A hivek ragaszkodása újból megnyilatkozott, midőn az ünnepelt rabbi a templom udvarán tömött sorok között lakosztályába vonult vissza, a hol családja körében azokat a gratulációkat fogadta, a melyekkel hivei és a város más vallású polgárai felkeresték.

Jubileuma alkalmából a magyar rabbikar bensőségesen üdvözli a nagy-érdemű, tudós, ideális gondolkodású és szent életű pályatársat, a kinek működésében az ősi tradíciókhoz való hűség széles alapu műveltségen felépülő szabadelvű gondolkodással harmónikusan egyesül, a ki mindig részt vett törekvéseinkben és eszméink leghivatottabb tolmácsai között foglal helyet.

— **Kitüntetés.** Ő felsége a magyar rabbikar egyik legkedveltebb és legtiszteltebb tagját, *Büchler* Pinkász moóri főrabbit a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki. A legszebb emberi és papi kiválóságok: fenkölt gondolkodás, nemes idealizmus, példaadó szerénység diszítik a tudós férfit, a ki egész életét és tehetségét hivatásának szentelte és boldogságát annak hű betöltésében és soha nem pihenő kutatásban leli. Ő is annak a konzer-

vativizmusnak híve, a mely nem zárkózik el azok elől az eszmeáramlatok elől, a melyeknek figyelembe vételét a vallás érdekében mellőzni nem lehet. A kitüntetés alkalmából a moóri hitközség közgyűlése elhatározta, hogy évente minden iskolaév végén Büchler főrabbi jutalomdíj címén a moóri izr. elemi és a moóri állami polgári iskola egy-egy legjobb tanulója részére egy-egy 20 koronás jutalomdíjat fog mindaddig kifizetni, míg a hitközség és ezek az iskolák fennállanak. Az érdemjel átadása Moór város dísztermében a római katolikus és a református papság, valamint a város egész intelligenciájának jelenlétében történt. A templomban Dr. *Büchler* Sándor keszthelyi főrabbi, a kitüntetettnek fia méltatta a kiváló lelkész papi működését. Azután Moór város előljárósága, a református hitközség, a város összes kulturális és jótékony intézetei, a székesfehérvári izr. hitközség és az Országos Rabbiegyesület küldöttségileg fejezték ki üdvözlőüket.

— **Rabbiválasztások.** Dr. *Goldberger* Izidor sátoraljaujhelyi rabbit, a ki irodalmi működésével is tisztelt nevet vivott ki magának és csak nemrég Zemplén vármegyei zsidó családfők az 1811—12. évben című, komoly kutatások eredményeit közlő dolgozatával gazdagította történeti ismereteinket, két hitközség is: a tatai és karánsebesi választotta meg papjául. *Friedmann* Miksa téthi rabbit a berettyóújfalusi hitközség és *Singer* Rezsőt a dévaványai gyülekezet választotta papjául.

— **Székfoglaló.** Dr. *Friedmann* Ernő a szarvasi hitközség új rabbija ünnepélyes formák között foglalta el hivatalát. Hívei bensőséggel üdvözölték lelkészi működésének kezdő aktusán.

— **A „Mult és Jövő“ a rabbiméltóság emeléséről.** Abból az alkalomból, hogy legutóbbi számunkban vezető helyen szóvá tettük a rabbiméltóság emelésének kérdését és papjaink számára helyet kérünk a hitközség vezetésében, örömmel regisztráljuk, hogy a mi felfogásunk világi körökben is tért hódít és igazságos ügyünknek nagyon hathatós szószólója támadt a *Mult és Jövőben*, ez előző új zsidó irodalmi és művészeti folyóiratban, a melyet az OMIKE kultur-bizottsága közreműködésével dr. *Patai* József szerkeszt. A *Mult és Jövő* mindjárt megindulásakor zászlajára tűzte a jelszót, hogy bővíteni kell azoknak a hatáskörét, a kik magukat, idejüket és tehetségüket a zsidóság ügyének szentelik. Januári számában „Magyar zsidó problémák“ címen tette szóvá a kérdést, hangoztatván, hogy a zsidó hitközség nem adminisztratív intézmény, hanem zsidó szellemi életen alapuló közösség; vezető szerepet kell tehát juttatni azoknak, a kik e zsidó szellemi élet hordozói és terjesztői. Februári számában pedig visszatérve a problémára, ezeket írja: „Községeink kultura nélkül valóságának egyik főoka abban a korlátozott pozícióban keresendő, a melyet a haladó községeken a rabbi elfoglal. A község vezetésének élére legtöbbszörre nem a szellemi arisztokrácia kerül, de ha igen, akkor sem a zsidó tudás szellemének neveltjei. A rabbit pedig, sokszor az egyetlent, a kit gyermekkorától fogva a zsidóság eszméi lelkesítenek, . . . a hitközség tisztviselőjévé degradálták és így közvetlenül nem érvényesítheti eléggé

erkölcsi befolyását. Valaha a zsidóság papja és vezére azonos fogalom volt, akkor egy nagy rabbi mérhetetlen átalakító hatást gyakorolhatott az egész zsidóságra. Ma gyakran a rabbi legjobb törekvése, legszentebb ambíciója hajótörést szenved a zsidó dolgokban járatlan vezetők érzéketlenségén. A zsidó papságnak nincsenek latifundiumai, itt nem kell a „klerikális hatalom“ tultengésétől tartani azonkívül a haladó zsidó papságban nincsen semmiféle reakciós hajlam; *ha tehát a zsidó pap helyet kapna az előljáróságban és közvetlenül érvényesíthetné erkölcsi befolyását, minden esetre csak kulturnyerésége volna a zsidóságnak.*“

A Mult és Jövő márciusi számának vezércikkében ismét hangoztatja, hogy az egységes autonómiának jóvá kell tennie a multak hibáját és oda kell töre ednie, hogy a rabbinak *direktívákat is engedjenek a község vezetésében.* A folyóirat legujabb áprilisi számának vezércikkében, abban az interpellációban, a melyet dr. *Patai József* a leendő pesti hitközségi elnökhöz intéz, ismét csak hangsúlyozza, hogy *„mindenek előtt szélesebb hatáskört kell biztosítani azoknak, a kiket a hitközség szellemi vezérékül választott: a rabbiknak.*“

Most, hogy közlönyünk napirendre tűzte a fontos kérdést, úgy véljük, le kell róni elismerésünket a Mult és Jövő iránt, a mely oly bátran és oly buzgón szállt sikra a mi ügyünk igazságáér

A gyönyörű lapot a legmelegebben ajánljuk t. kartársaink figyelmébe. Rabbik kedvezményes áron kapják, még pedig a 25 koronás kiadást 15 koronáért, a 16 koronás kiadást 12 koronáért. Szerkesztőség és kiadóhivatal Budapest, VI., Podmaniczky-utca 15.

— **Az autonómiai munkálatokat előkészítő szűkebb bizottság** április 7-én *Székely* Ferenc udv. tanácsos elnöklésével értekezletet tartott. Megjelentek: Dr. *Bakonyi* Samu orsz. képviselő, Dr. *Klein* Adolf szabadkai hitk. elnök, Dr. *Kohner* Adolf udv. tanácsos, *Mezei* Mór, az Izr. Orsz. Irodájának elnöke, Dr. *Rosenberg* Gyula orsz. képviselő, Dr. *Stiller* Mór pesti hitközségi előljáró és *Szabolcsi* Miksa szerkesztő. *Hatvany* József báró, Dr. *Mezey* Ferenc kir. tanácsos, az Izr. Orsz. Irodájának titkára, *Csepeli Weisz* Manfréd és *Winterberg* Gyula udv. tanácsos kimentették távolmaradásukat. A jegyzőkönyvet Dr. *Szabolcs* Lajos vezette. Az értekezlet hosszabb eszmecsere után megállapodott abban, hogy a béke helyreállítása és az egységes autonómia érdekében a legnagyobb erélyvel folytatja a megkezdett munkálatokat és azok központosítása, egyöntetűvé tétele és számontartása végett központi irodát szervez Budapesten. A febr. 20-iki értekezleten megválasztott és még kiegészítendő országos bizottságot egy később meghatározandó napon hívja egybe, hogy a nagygyűlésre szóló kiküldetések választó szabályzatát megállapítsa. A nagygyűlés még a folyó évben tartandó. Megállapította továbbá azokat a módozatokat, a melyekkel a béke és az egységes autonómia érdekében az agitációt folytatja, fejleszti és az érintkezést az orthodox hitközségekkel közvetlenül létesíti, miután az orthodox központ oly magatartást tanusít, a mely a vele való tárgyalást kizárja.

— **Tóraavatás.** A *nagymegyeri* hitközség szép ünnepség keretében avatta fel azt a szép iállításu, Jeruzsálemben készült tóratekereszt, melyet *Ländler* József állatorvos ajándékozott templomának.

— **A sátoraljai Éc Chajim**, melyet *Lőw* Jeremiás ujhelyi főrabbi alapított, április 14-én ünnepelte fennállásának félszázados évfordulóját. Az ünnepségen mind a három hitközség vett részt; Dr. *Székely* Albert indítványára elhatározták, hogy *Lőw* Jeremiás kéziratos műveinek kiadására gyűjtést indítanak.

— **Zsidó Nőegyletek Szövetsége.** Az OMIKE-nek április 11-én boglári *Simon* Jakab udv. tanácsos elnökletével tartott igazgatósági ülésén Dr. *Hevesi* Simon előterjesztette a nőegyletek szövetségének ügyét. Az eszmét Dr. *Eisler* Mátyás már tíz évvel ezelőtt megpendítette és most újból megszólaltatta a *Múlt és Jövő* első számában. Ugyanott Dr. *Neumann* Árminné nyomatékosan ajánlja annak megvalósítását és az összes nagyobb nőegyletek már be is jelentették a *Múlt és Jövő* szerkesztőségének a szövetséghez való csatlakozásukat. Az OMIKE igazgató tanácsa egyhangú lelkesedéssel üdvözölte az akciót, hozzájárult Dr. *Hevesi* Simon indítványához, hogy az OMIKE vegye kezébe a szövetség szervezését és megbizta Dr. *Adler* Illést, Dr. *Hevesi* Simont, Dr. *Patai* Józsefet és Dr. *Weiller* Ernőt, hogy szerkessék meg a nőegyletek szövetségének programját és az összes zsidó nőegyletek vezetőségének megküldendő felhívást. Ezzel a felvetett nagyon üdvös eszme a megvalósulás stádiumába lép.

— **Az Ezra fiunevelő intézet** hiányt pótol hazánkban a zsidó nevelés terén és megérdemli, hogy a zsidóság vezető emberei támogatásban részesítsék. Nem magánérdek, hanem a közszükséglet indította az igazgatóbizottságot arra, hogy azt megteremtse.

A prospektusban kitűzött céljának mindenben megfelelt, sőt a mennyire azt a viszonyok engedték, az ígéretnél többet nyújtott. A tanítás és nevelés terén elért eredményeken kívül e helyen csupán csak azt említjük, hogy a rabbiság és tanítóság iránt való háláját leróva, több tanító és rabbi fiát tetemes árkedvezményben részesítette.

Szíves készséggel támogatjuk tehát abbeli kérelmét, hogy t. kartársaink az idegenben tanuló és tanulandó diákok szüleinek nevét az intézet igazgatóságával közölni és érdekében személyesen is eljárni kegyeskedjenek.

— **Hitközségi alkalmazottak a munkáspénztárban.** Az ipari munkás betegsegélyző pénztár *pécsi* igazgatósága felszólította a pécsi izr. hitközséget, hogy összes 2400 K évi fizetésnél alacsonyabb jövedelmű alkalmazottait haladék nélkül irassa be a munkáspénztárba. A hitközség, minthogy a törvényben a hitközségek nem fordulnak elő azoknak az intézményeknek sorában, a melyek alkalmazottaikat a pénztárba beírni tartoznak, megtagadta a befizetést. Hasonló felszólítást más hitközségek is kaptak, de valamennyien megtagadták a befizetést. A hitközségek maguk gondoskodnak alkalmazottjaikról, a kik ennél fogva nem is juthatnak abba a helyzetbe, hogy a pénztár segítségét igénybe vegyék. A *vágóhídi* alkalma-

zottakról azonban világosan intézkedik a törvény, hogy a pénztárba beirandók.

— **A Főiskolai Zsidó Hallgatók Énekkara** Kecskeméten hangversenyt rendezett a földrengés által megrongált templom építési alapja javára. A hangversenyt Dr. Szabolcsi Lajos prologja előzte meg, melyet *Fehérvári* Judit adott elő. Utána az énekkar *Burger* Lajos karnagy vezetése mellett és *Quartin* pesti főkantor közreműködésével ősi melódiákat énekelt, Dr. *Fatai* József pedig felolvasást tartott. Az összes előadások mély benyomást tettek a nagyszámu, diszes hallgatóságra, mely elismerésének lelkes óvációkban adott kifejezést. Az óvációk a hangverseny után következő társasvacsorán ismétlődtek; lelkesen ünnepelték a vidéken első ízben szereplő énekkart és mindazokat, a kiknek a hangverseny fényes sikerében részük volt.

— **Kérelem.** Dr. *Flesch* Ármin mohácsi főrabbi kéri mindazokat, a kiknek „*A zsidó*“ című művének második kiadására előfizetési ívet küldött, hogy azt hozzá minél előbb visszazármaztatni sziveskedjenek. Felhasználjuk az alkalmat, hogy az első kiadás megjelenésekor méltatott szép, megleghangu, aktuális tartalmu könyvet újból t. kartársaink figyelmébe ajánljuk. A zsidósághoz való szeretetet fogja táplálni mindazokban, a kik megismerkednek majd tartalmával, különösen az érettebb ifjuság nagy haszonnal fogja olvasni.

Pályázat.

Az Országos Izrael. Tanítóegyesület központi választmánya a keszthelyi Üdülőházban egy három ágyas szobát bocsátott rendelkezésünkre, a melyet egyesületünk tagjai f. évi augusztus hó 1-től 31-ig használhatnak. A lakásért és a rituális követelményeknek szigoruan megfelelő élelmezésért személyenkint 100 (egyszáz) korona fizetendő a Tanítóegyesület pénztárába.

Felhívjuk egyesületünk ama t. tagjait, a kik a kedvezményt igénybe venni óhajtják, hogy erre vonatkozó kívánságukat az alulírott elnökséggel f. hó 20-ig tudatni sziveskedjenek.

Az Országos Rabbiegyesület hajlandó a díjat saját pénztárából fizetni, ha a pályázók ebbeli óhajukat az elnökséggel az említett napig közlik.

A felvettekre az Üdülőház „Házirendje“ kötelező.

Az Orsz. Rabbiegyesület elnöksége.

Tartalom: Jogos kívánalmak. II. — R. Gersom házassági tilalma. Dr. Hevesi Simon. — R. Gersom chéremje. Feldmann Mózes. — A zene- és énekművészet templomainkban Moor Károly. — Egyesületi élet. — Krónika. — Pályázat.

Nyomatott a Zala Hírlapkiadó és Nyomda Résszvénytársaságnál Nagykanizsán.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára